

Przy odnawianiu powierzchni pohuraganowych, stosować następujące

ZASADY:

1. Rozpraszać ryzyko na możliwie dużą liczbę gatunków drzew dostosowanych do charakteru siedlisk oraz sposobów odnawiania powierzchni (odnowienie sztuczne – sadzenie i siew oraz odnowienie naturalne).
2. Unikać schematyzmu.
3. Zakładać uprawy z możliwie szeroką paletą gatunków drzew i krzewów dostosowanych do siedliska, zgodnie z ustalonymi przez Zespół powołany Decyzją Dyrektora RDLP w Toruniu nr 111/2017 składami dla danego typu drzewostanu (TD).
4. Korzystać z wszelkich możliwości przebudowy drzewostanów przerzedzonych, niestabilnych, nadmiernie zużożonych gatunkowo i uproszczonych strukturalnie.
5. Ograniczać ryzyko niepowodzeń w hodowli lasu, m.in. poprzez:
  - a) preferowanie naturalnego odnowienia lasu wszędzie tam, gdzie jest to możliwe i uzasadnione;
  - b) wspieranie w lasach procesów naturalnych, które sprzyjają zwiększaniu różnorodności biologicznej (uznawanie istniejących odnowień naturalnych, nawet jeśli ich skład gatunkowy odbiega od przyjętego dla danego TD, z wyjątkiem ekspansywnych gatunków obcych, jak np. Rb, Czm am);
  - c) nadawanie określonym typom drzewostanu charakteru dynamicznego – zmiennego w czasie, z uwzględnieniem cech biologicznych i wymagań ekologicznych poszczególnych gatunków drzew;
  - d) preferowanie rodzimych gatunków i osobników drzew mających zdolności adaptacyjne do zmieniających się warunków środowiska i klimatu.
6. Na chronionych siedliskach przyrodniczych dotkniętych skutkami huraganu prowadzić działania w uzgodnieniu (po konsultacjach) z odpowiadającymi terytorialnie Regionalnymi Dyrekcjami Ochrony Środowiska.
7. Podczas planowania (projektowania) zagospodarowania powierzchni, szczególnie wielkoobszarowych, jako jednostki planowe starać się wyznaczać płaty (> 0,5 ha) o jednorodnym sposobie postępowania (siedliskowy typ lasu, ukształtowanie terenu, stopień „uporządkowania” powierzchni, istnienie bądź nie odnowienia naturalnego, zachwaszczenie itp.).

Kierunki działań hodowlanych DLA OBSZARU KLĘSKI

Zespół konsultacyjny do spraw kompleksowego zagospodarowania obszaru klęski, powołany przez dyrektora RDLP w Toruniu 27 czerwca br., na inauguracyjnym spotkaniu 16 i 17 lipca 2018 roku wypracował dokument pod nazwą „Ramowe kierunki działań hodowlanych przy odnawianiu powierzchni pohuraganowych”. Dokument został zatwierdzony przez dyrektora. W tym miejscu przytaczamy go w pełnym brzmieniu.

8. Planując zadania hodowlane uwzględnić każdorazowo aspekt ekonomiczny, dobierając takie sposoby i metody zagospodarowania, które pozwolą na osiągnięcie postawionego celu przyrodniczego, ochroniarskiego, produkcyjnego przy jednoczesnym racjonalnym wydatkowaniu środków finansowych.

I. ZABIEGI AGROTECHNICZNE

1. Zasadniczymi czynnościami do wykonania na powierzchniach pohuraganowych, w ramach zabiegów agrotechnicznych, są:

a) uprzętnienie gałęzi i pozostałości poeksploatacyjnych;

b) uprzętnienie karp po wywrotach;

c) usunięcie lub uporządkowanie istniejących podszytów, nalotów, podrostów, II piętra drzewostanu.

2. Zasadniczym sposobem uprzętnienia gałęzi i pozostałości poeksploatacyjnych jest przeznaczenie ich do pozyskania samowyrobu w ramach biomasy na zrębki energetyczne M2E lub dla miejscowej ludności jako M2 i S4. Dla Bśw i zniekształconego BMśw zaleca się pozostawianie ich na gruncie w postaci rozdrobnionej lub w całości.

3. W przypadku niemożności zrealizowania tego w sposób, jak w pkt I.2 usunięcie przeszkadzających w przygotowaniu gleby gałęzi i resztek poeksploatacyjnych można dokonać poprzez:

a) rozdrabnianie resztek poeksploatacyjnych na całej powierzchni;

b) zgarnianie resztek pozębowych w wały lub przymy i ich rozdrabnianie lub pozostawienie do samoistnego rozkładu;

c) spalanie pozostałości (tylko w sytuacjach szczególnych, gdzie ich pozostawienie może zagrażać bezpieczeństwu).

4. Zaleca się nieuprzętnianie powierzchni z gałęzi i resztek poeksploatacyjnych na powierzchniach, gdzie stanowić one mogą naturalną ochronę dla odnowie-

nia naturalnego lub sztucznego z zastosowaniem punktowego przygotowania gleby.

5. W sytuacjach szczególnych (np. powierzchnie z zapustami czeremchy amerykańskiej, itp.) zastosować można frezy i mulczery mieszające pozostałości z glebą.

6. Na powierzchniach z dużą ilością karp po wywrotach, kierować się następującymi zasadami:

a) nie usuwać karp lub usuwać je w maksymalnie ograniczonym zakresie wszędzie tam, gdzie możliwe jest odnowienie powierzchni z wykorzystaniem istniejącego odnowienia naturalnego (z samosiewu lub odroślowego) lub zastosowaniem metod i form sztucznego odnowienia bez przygotowania gleby albo z ręcznym, punktowym przygotowaniem gleby (np. placówki Szymańskiego, niewielka ilość talerzy do uzupełnienia odnowienia naturalnego, siew pod motykę, itp.);

b) usuwać karpy poprzez składowanie ich na pasach o szerokości do 3 m przebiegających równolegle, wzajemnie do siebie i do projektowanych bruzd, w odległości 40-50 m;

c) usuwać karpy z wywiezieniem ich i składowaniem na hałdach we wskazanych przez leśniczego miejscach, tak, by nie zagrażały bezpieczeństwu, a zarazem mogły być w przyszłości sprzedane i wywiezione.

7. Wszędzie tam, gdzie jest to możliwe pozostawiać dobrej, a nawet przeciętnej jakości naloty, podrosty i pozostałości II piętra, szczególnie występujące w grupach i kępach.

8. Na powierzchniach silnie zadarnionych, opanowanych przez ekspansywną gatunki obcego pochodzenia, np. czeremcha amerykańska, dopuszcza się ich ograniczanie z zastosowaniem zabiegów chemicznych z użyciem środków znajdujących się w aktualnym „Wykazie

środków ochrony roślin zalecanych do stosowania w leśnictwie”. Nie dotyczy to rezerwatów lub innych powierzchni, gdzie takie zabiegi są zabronione.

II. DOBÓR METOD PRZYGOTOWANIA GLEBY

1. Metody i sposoby przygotowania gleby dostosować do planowanego odnowienia (naturalne, sztuczne, projektowany skład gatunkowy), stanu powierzchni i stopnia jej uprzętnienia.

2. Preferowanymi metodami przygotowania gleby są:

a) wyoranie bruzd o szerokości do 70 cm i w odstępach 1,3-2,0 m licząc od środka bruzd z zastosowaniem leśnych pługów dwuodkładnicowych agregowanych z pogłębiaczem typu LPZ-OTL lub bez LPZ-75 lub pługów aktywnych P1T;

b) przygotowanie placówek o średnicy 1,2-2 m (placówki Szymańskiego), z wywyższeniem dna na siedliskach mokrych, w ilości 150-400 szt./ha stosowane przy wprowadzaniu Db i Bk;

c) wykonanie talerzy, mechaniczne lub ręczne (przy niekorzystnej konfiguracji terenu, nieuprzętnionych karpach), o wymiarach 0,4-0,6 x 0,4-0,6 m;

d) grupowe (70-160 grup/ha) wprowadzanie dęba, buka i gat. domieszkowych w ilości 13-21 szt. w grupie (więźba sadzonek w grupie: ok. 1,5x0,9 m).

3. W sytuacjach szczególnych, wynikających z rozpoznania warunków na powierzchni, stosować inne – specjalne metody przygotowania gleby, mechaniczne lub ręczne.

4. Na powierzchniach (siedlisk Bśw, słaby BMśw), w celu zwiększania różnorodności biologicznej, w miarę możliwości stosować przygotowanie gleby z jednoczesnym wysiewem nasion gatunków liściastych, takich jak: Lp, Kl, Jw, Gb, Db, Bk, Jrz i inne – metoda Sobańskiego z użyciem siewnika Sobańskiego.

5. Nie zaleca się spulchniania gleby przy wiosennym przygotowaniu gleby oraz na powierzchniach przeznaczonych do sadzenia z zastosowaniem sadzarek.

III. ODNAWIANIE POWIERZCHNI POHURAGANOWYCH

1. Planowanie składu gatunkowego odnowień zaleca się odnosić do większych powierzchni, np. płatu siedliska, oddziału, ostępu.

2. Przeznaczoną do odnowień sztucznych powierzchnię, na siedliskach Bśw i BMśw, w maksymalnym stopniu wykorzystywać do zakładania upraw pochodnych sosny zwyczajnej, wykorzystując zapas nasion pochodzących z własnej (nadleśnictw) bazy nasiennej – LMP kategoria „wyselekcjonowany” (ochrona zasobów genowych in situ). W kartach upraw pochodnych podawać dokładną informację o pochodzeniu nasion i rodzaju bazy nasiennej (dotyczy głównie Nadleśnictwa Ryteł, Nadleśnictwa Woziwoda, Nadleśnictwa Czersk). W miarę możliwości produkcyjnych szkółki Nadleśnictwa Dobrzejewice korzystać z materiału sadzeniowego z zakrytym systemem korzeniowym (oszczędność nasion).

3. Zrezygnować z kontynuacji zakładania kolejnych upraw pochodnych sosny w blokach upraw wyznaczonych w Nadleśnictwie Przymuszewo pochodzących z LMP Nadleśnictwa Ryteł, które zostały uszkodzone podczas nawałnicy.

4. Zaleca się podejmować próby odnowienia naturalnego z wyłączonych i gospodarczych drzewostanów nasiennych na powierzchniach w bezpośrednim ich sąsiedztwie lub w nich samych, jeśli uległy powierzchniowym uszkodzeniom.

5. Drzewostany przerzedzone w niewielkim stopniu, o zadrzewieniu 0,7 i powyżej dla <IV kl. wieku i 0,5 i wyżej >= IV kl. wieku, zaleca się pozostawić bez zabiegów i prowadzić monitoring zachodzących zmian oraz kontrolę stanu sanitarnego.

6. Drzewostany o zadrzewieniu 0,3-0,6 traktować indywidualnie i w zależności od wieku, jakości, siedliska, składu gatunkowego, podejmować następujące działania:

a) luki i miejsca silnie przerzedzone w drzewostanach iglastych o dobrej jakości doleśi lub podsadzać gatunkami liściastymi dostosowanymi do siedliska oraz/lub dążyć do uzyskania odnowienia naturalnego;

b) luki i miejsca silnie przerzedzone w drzewostanach iglastych o złej jako-

ści lub obcego pochodzenia doleśi lub podsadzić gatunkami liściastymi dostosowanymi do siedliska, odstąpić od użytkowania odnowienia naturalnego;

c) drzewostany złożone z gatunków liściastych pozostawić bez zabiegów, nawet przy dużym udziale drzew pochylonych.

7. Uszkodzone uprawy i młodniki zaleca się pozostawić na gruncie do czasu uprzętnięcia i odnowienia wszystkich pozostałych powierzchni, po czym wykonać niezbędne czynności porządkujące, a następnie z zakresu odnowień, w tym uzupełnienia, dolesienia.

8. Normy sadzenia dla sosny ze szkółek polowych zaleca się stosować bez ich obniżania. Ewentualny zamiar obniżenia normy należy uzgadniać z Wydziałem Gospodarki Leśnej tut. RDLP. Dla sosny z zakrytym systemem korzeniowym dopuszcza się obniżenie normy sadzenia do 6,5 tys. szt./ha. Gatunki liściaste sadzić zgodnie z ZHL.

9. Dla wprowadzania Db (Bk), jako gatunków głównych na powierzchniach otwartych, stosować następujące metody:

a) tradycyjnie, w formie kępowej i wielokępowej z wykorzystaniem ocienienia osłony bocznej drzewostanu lub z wprowadzeniem co 4-6. rząd osłownej sosny albo „przesadzone” gatunkami domieszkowymi w formie pojedynczej lub grupowej: Lp, Gb, Jw, Kl. Sadzenie mechaniczne lub ręczne w jamkę „pod szpadel” lub świder glebowy – starsze;

b) na placówkach Szymańskiego – placówka śr. 1,2-2 m, 21 szt. jednorocznych lub 12 szt. starszych, ilość placówek 150-400 szt./ha;

c) metoda Gockela i Rocka – placówki śr. 5 m, 21 szt. wieloletek, ilość placówek – ok. 100 szt./ha;

d) metoda korytarzowa – w nalocie innych gatunków, pochodzących najczęściej z odnowienia naturalnego, co 3-4 metrów wycinany korytarz, tradycyjne sadzenie jw. lub siew kupkowy;

e) metoda rzędowa – np. co 3. rząd sadzenie lub siew Db – siewnik Sobańskiego;

f) metoda grupowa (70-160 grup/ha) – wprowadzanie dęba, buka i gat. domieszkowych w ilości 13-21 szt. w grupie.

10. Zaleca się zakup przez nadleśnictwa (dla leśniczych lub odpowiedzialnych za projektowanie upraw na powierzchniach kłęskowych) urządzeń mobilnych z oprogramowaniem np. mLas Inżynier Lite w celu ułatwienia projektowania powierzchni.

11. Projektowanie rozmieszczenia gatunków na odnawianej powierzchni powinno przebiegać wg następującej kolejności:

a) ustalenie granic siedlisk;

b) ustalenie granic powierzchni odrębnych pod względem sposobu odnowienia (zapniaczenie, ukształtowanie terenu, występowanie nalotu, możliwość pojawienia się nalotu w przyszłości, występowanie podrostu, sąsiedztwa innych powierzchni itp.) i ich oznaczenie w terenie;

c) wykonanie pomiarów GPS w celu ustalenia wielkości powierzchni odrębnych, istniejących powierzchni niestanowiących wydzieleni;

d) oznaczenie powierzchni i rozmieszczenia gatunków w terenie;

e) sporządzenie szkicu odnawianej powierzchni.

12. W pobliżu miejsca sadzenia, na powierzchniach otwartych, zaleca się wykonać jesienią głębokie doły na sadzonki (min. 1,2 m), w okresie zimy wypełnić je ubitym śniegiem bądź lodem, przykryć warstwą piasku, w którą wiosną dołowane będą dostarczone sadzonki. Do okrycia zakupić maty słomiane lub trzciniowe. Wymiary dołów dostosować do wielkości i liczby sadzonek.

13. Podczas prac odnowieniowych, wysadzać gatunki zgodnie z rozmieszczeniem wyznaczonym na szkicu, skorygować szkice powykonawcze (do KDU), jeśli w trakcie odnawiania powierzchni nastąpiły odstępstwa od projektu.

14. Wprowadzić podsadzenia produkcyjne (II piętro) w drzewostanach na obrzeżu terenów uszkodzonych celem podniesienia ich odporności na działanie czynników abiotycznych i biotycznych – po zakończeniu odnowień powierzchni otwartych lub równoległe, jeśli wystarczy na ich wykonanie materiału sadzeniowego.

15. Odnowienia wykonywać zaczynając od powierzchni z siedliskami najżyźniejszymi i najbardziej wilgotnymi żeby uniknąć ich nadmiernego zachwaszczenia i ponoszenia późniejszych kosztów na ponowne melioracje agrotechniczne.

16. W celu kształtowania ekotonów na granicy las-powierzchnie otwarte lub wody wykorzystywać zachowane elementy drzewostanu opierając się na naturalnych procesach regeneracyjnych i dostosowując ich szerokość do lokalnych warunków.

Toruń, 25 lipca 2018 roku